

Eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomise ja toetamise põhimõtted 2018–2027

1. Üldsätted

- 1.1. Programmdokumendi (edaspidi: kõrgkooliõpikute programm) aluseks on Eesti Vabariigi põhiseadus, mille järgi peab riik tagama eesti rahvuse, kultuuri ja keele säilimise läbi aegade. Kõrgkooliõpikute programmi kaudu viiakse ellu valdkondliku strateegia – „Eesti keele arengukava 2021–2035“ – eesmärgid. Siinse kõrgkooliõpikute programm on jätk eelnevatele programmidele: „Eestikeelsete kõrgkooliõpikute koostamine ja väljaandmine 2008–2012“ ning „Eestikeelsed kõrgkooliõpikud 2013–2017“.
- 1.2. Kõrgkooliõpikute programmis sätestatud toetusmeetmega seatakse eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomise ja toetamise põhimõtted aastani 2027.
- 1.3. Kõrgkooliõpikute programmi laiem eesmärk on eestikeelse kõrghariduse kestmine ja areng. Programmi kaudu arendatakse eesti teaduskeelt, luuakse eestikeelset kõrghariduse õppevara ning võimaldatakse ja süvendatakse eestikeelse teadussuhtluse harjumust. Kõrgkooliõpikute programmi tegevustega väärtustatakse eesti teaduskeelt, hoitakse ringluses loodud terminivara ning toetatakse eesti keeles õpetamist kõrgharidustasemel.
- 1.4. Programmi sihtrühm on üliõpilased, õppejõud, teadlased ja erialaspetsialistid.
- 1.5. Kõrgkooliõpikute programmi kehtestamise ja ajakohastamise eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium.
- 1.6. Kõrgkooliõpik on tervikkäsitlus, mis esitab süstemaatiliselt ühe või mitme valdkonna ülevaatlikku sisu koos selleks vajalike eesti terminitega ning toetab kõrgkoolis õppimist.

2. Eesmärk ja toetamisepõhimõtted

- 2.1. Eesmärk on arendada eesti teadusterminoloogiat, väärtustada eesti keeles publitseerimist ning toetada eestikeelset õpet kõrghariduse I ja II astmel kvaliteetsete eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomise kaudu.
- 2.2. Programmi eesmärgi saavutamist toetatakse kahe meetme kaudu:
  - 2.2.1. eestikeelsete kõrgkooliõpikute koostamine;

2.2.2. kõrgkooliõpikute autorite tunnustamine.

2.3. Eestikeelsete kõrgkooliõpikute koostamine

2.3.1. Kõrgkooliõpikute loomiseks saavad toetust taotleda Eesti kõrgkoolid ning teadus- ja arendusasutused.

2.3.2. Toetatakse avalikkusele vabalt kättesaadavate elektrooniliste kõrgkooliõpikute loomist, et tagada nende lai levik. Programmi toetusel ilmuv õpik peab võimaldama õppetöös piiramatut taaskasutamist ning olema tasuta kättesaadav avalikult juurdepääsetavas repositooriumis.

2.3.3. Eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomist toetatakse kümnes kõrgharidusstandardis loetletud õppevaldkonnas:

2.3.3.1. haridus;

2.3.3.2. humanitaaria ja kunstid;

2.3.3.3. sotsiaalteadused, ajakirjandus ja teave;

2.3.3.4. ärimus, haldus ja õigus;

2.3.3.5. loodusteadused, matemaatika ja statistika;

2.3.3.6. informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad;

2.3.3.7. tehnika, tootmine ja ehitus;

2.3.3.8. põllumajandus, metsandus, kalandus ja veterinaaria;

2.3.3.9. tervis ja heaolu;

2.3.3.10. teenindus.

2.3.4. Eestikeelsete kõrgkooliõpikute koostamist toetatakse avatud taotlusvoorude kaudu. Toetatakse nii originaalõpikute kui ka tõlkeõpikute koostamist.

2.3.5. Tõlkeõpikute koostamine ja viimistlemine toimub analoogselt originaalõpiku koostamise ja viimistlemisega. Lisaks tuleb toetuslepingu sõlmimisel esitada tõlke litsents, milles on kirjeldatud kõiki õpiku tõlkimise, väljaandmise ja kasutamise tingimusi.

2.3.6. Igal aastal toetatakse kuni kümne kõrgkooliõpiku loomist.

2.3.7. Trükikulude katmist ei toetata.

2.3.8. Taotluste hindamisel lähtutakse ennekõike taotluste sisulisest tasemest ning vastavusest toetamispõhimõtetele, arvestatakse kõrgkooliõpiku kasutatavust nii õppetöös kui ka käsiraamatuna laiemal lugejaskonnal poolt ning selle rolli eestikeelse teadussõnavara arendamisel ja kinnistamisel.

2.4. Parimate kõrgkooliõpikute autorite tunnustamine

2.4.1. Parima eestikeelse kõrgkooliõpiku konkursi eesmärk on tunnustada kõrgkooliõpikute koostajaid.

- 2.4.2. Konkursile võib esitada hinnatava aasta jooksul ilmunud õpikuid. Kõrgkooliõpiku ilmumisaajaks loetakse ilmumisaasta märget kas õpiku tiitellehel või selle puudumise korral muul tõendataval kujul.
- 2.4.3. Konkursile võivad eestikeelseid kõrgkooliõpikuid esitada kõik soovijad, k.a õpiku autor või tõlkija.
- 2.4.4. Konkursile saab esitada vaid selliseid eestikeelseid kõrgkooliõpikuid, mis on tasuta avalikult ja digitaalselt kättesaadavad.
- 2.4.5. Auhinnakandidaadi valib kõrgkooliõpikute programmi juhtkomisjon valdkondlike ekspertide ettepanekute alusel. Seejärel teeb juhtkomisjon rakendusüksuse juhile ettepaneku kinnitada auhinna saaja oma käskkirjaga.

3. Programmi rahastamine, juhtimine ja elluviimine

3.1. Rahastamine

- 3.1.1. Kõrgkooliõpikute programmis kokku lepitud tegevusi rahastab Haridus- ja Teadusministeerium riigieelarvest keeleprogrammi kaudu.
- 3.1.2. Kõrgkooliõpikute programmi iga-aastane eelarve jaguneb järgnevalt:
  - 3.1.2.1. õpikuprojektideks ette nähtud toetused;
  - 3.1.2.2. parimate õpikute autorite tunnustamiseks ette nähtud toetused;
  - 3.1.2.3. haldamiskulud.

3.2. Juhtimine

- 3.2.1. Programmis kokku lepitud tegevuste täitmist suunab kuni üheksaliikmeline juhtkomisjon, mille koosseisu kinnitab haridus- ja teadusminister.
- 3.2.2. Juhtkomisjoni kuuluvad ministeeriumi esindajad ja vajaduse korral teised pooled.
- 3.2.3. Juhtkomisjonis tehtavate toetusettepanekute aluseks on valdkondlikest ekspertidest koosnevate alakomisjonide (edaspidi: alakomisjon) hinnangud.
- 3.2.4. Juhtkomisjon:
  - 3.2.4.1. valib alakomisjonide ettepanekute alusel toetatavad projektid ja auhinnasaajad;
  - 3.2.4.2. teeb rakendusüksuse juhile ettepaneku kinnitada toetatavad projektid ja auhinnasaajad;
  - 3.2.4.3. teeb ettepanekuid eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomise toetamise põhimõtete muutmiseks või arendamiseks.

3.3. Elluviimine

- 3.3.1. Programmi tegevusi korraldab ja viib ellu Eesti Keele Instituut (edaspidi: rakendusüksus), kes juhindub oma töös siinses toetusmeetmes kirjeldatud

eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomise toetamise põhimõtetest ning juhtkomisjoni ettepanekutest.

3.3.2. Rakendusüksus:

3.3.2.1. korraldab avatud taotlusvoorud, auhinnakonkursid ja taotluste hindamise;

3.3.2.2. vahendab sihtrühmadele ja avalikkusele teavet toetamis põhimõtete kohta;

3.3.2.3. määrab juhi käskkirjaga alakomisjonide koosseisu ja tööülesande;

3.3.2.4. sõlmib lepingud retsensentide ja alakomisjoni liikmetega;

3.3.2.5. kontrollib toetuse saaja esitatud aruandeid.

3.3.3. Alakomisjonid:

3.3.3.1. töötavad koosoleku vormis;

3.3.3.2. hindavad projektitaotlusi ja parima kõrgkooliõpiku auhinna kandidaate;

3.3.3.3. korraldavad õpikukavandite retsenseerimise;

3.3.3.4. korraldavad õpiku käsikirjade retsenseerimise.

3.4. Kõrgkooliõpikute programmi eesmärkide täitmist hinnatakse toetusperioodi (2018–2027) keskel ja lõpus.

4. Tingimused kõrgkooliõpiku koostamise toetuse taotlemiseks

4.1. Taotlusvooru korraldab rakendusüksus programmi „Eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomise toetamise põhimõtted 2018–2027“ raames.

4.2. Rakendusüksus kuulutab taotlusvooru välja oma kodulehel ning teiste infokanalite kaudu. Taotluste esitamise tähtaeg on hiljemalt kaks kuud pärast taotlusvooru väljakuulutamist. Konkursil osalemiseks tuleb väljakuulutatud tähtajaks esitada taotlus taotluste menetlemise infosüsteemis (edaspidi: TMS): <https://toetused.kul.ee/et/login>.

4.3. Toetust saavad taotleda Eesti kõrgkoolid ning teadus- ja arendusasutused.

4.4. Taotlus tuleb esitada eesti keeles.

4.5. Taotlusi saab esitada kõigis kõrghariduse õppevaldkondades. Eelistatud on õpikud, mida on võimalik kasutada ka haridustaseme üleselt (nt üld- või kutsehariduses) ning mis on innovaatilised.

4.6. Kõrgkooliõpiku koostamise projekt sisaldab järgmisi etappe:

4.6.1. käsikirja koostamine;

4.6.2. tervikliku käsikirja retsenseerimine;

4.6.3. retsensioonide põhjal muudatuste tegemine;

4.6.4. keeleteoimetamine, küljendamine ja kujundamine;

- 4.6.5. avaldamine veebis.
- 4.7. Taotlus koos lisadega peab sisaldama:
- 4.7.1. õpiku pealkirja (tõlkematerjali korral tuleb näidata, kas tõlke litsents on omandatud või omandamisel ning kes on originaali litsentsi omanik);
  - 4.7.2. selgitust, milline on õpiku vajalikkus ning mil määral sarnaneb õpik teiste sama valdkonna õpikute ja muude materjalidega (nii Eestis kui ka välismaal avaldatud materjalid);
  - 4.7.3. selgitust õpiku koostajate kompetentsi kohta valdkonnas (tõlkeõpiku puhul ka lähteteose autori(te) kohta);
  - 4.7.4. õpiku võimalike sihtrühmade (konkreetsed erialad, õppekavad) kirjeldust;
  - 4.7.5. ajakava (vt p 4.6);
  - 4.7.6. sisukorda ja õpiku laiendatud kava (st peatükkide lühikirjeldusi ja kavandatavat mahtu lehekülgedes) (lisana), milles:
    - 4.7.6.1. peaks kirjeldama peatükkide plaanitavat struktuuri (sissejuhatus, sisuosad, küsimused, ülesanded, lisamaterjalid jm). Seejuures peaks selgitama asjakohaste digitaalsete lahenduste (nt videod, interaktiivsed lahendused) kasutamise plaani;
    - 4.7.6.2. iga peatüki lühikirjeldus peaks kajastuma teema(d), mida peatükis käsitletakse, sh alapeatükkide teema(d). Võimaluse korral võiks nimetada peatüki ja alapeatükkide kavandatav(ad) autor(id) ning selgitada nende kompetentsi valdkonnas;
  - 4.7.7. ühte sisupeatükki (lisana), tõlkeõpiku korral ühe sisupeatüki tõlget koos originaaltekstiga;
  - 4.7.8. eelarve lahtikirjutust (sh taotleja omaosalus);
  - 4.7.9. selgitust, kuidas tagatakse elektroonilise õpiku kättesaadavus (nt vorm, püsiv ligipääs).
- 4.8. Taotluse esitamisel kinnitab taotleja, et taotlus on esitatud toetuse andmise tingimusi arvestades.
- 4.9. Taotlusmaterjale hinnatakse järgmiste aspektide põhjal:
- 4.9.1. autorite kompetents;
  - 4.9.2. kavandatava õpiku sobivus kõrgkoolis kasutamiseks;
  - 4.9.3. vajalike teemade esindatus, kavandatava käsikirja osade mahulised suhted;
  - 4.9.4. näitlikkus ja ülevaatlikkus;
  - 4.9.5. kavandatava õpiku seostamine muu samal teemal olemasoleva materjaliga (viited kirjandusele, veebilehtedele);
  - 4.9.6. keelekasutus (k.a terminoloogiline täpsus);
  - 4.9.7. kavandatava õpiku ajakohasus, võrdlus teiste samateemaliste kodu- ja välismaiste õpikutega;
  - 4.9.8. õpiku kui õppimist ja õpetamist toetava õppevara terviklik lahendus;
  - 4.9.9. asjakohaste digitaalsete lahenduste (nt videod, interaktiivsed lahendused jne) kasutamise plaan kavandatavas e-õpikus.

- 4.10. Taotlusi hindavad alakomisjonid, retsensendid ja juhtkomisjoni liikmed, kes ei ole kasusaajana taotlusega seotud.
- 4.11. Hindamis- ja valikuprotsess on järgmine.
  - 4.11.1. Taotlused edastatakse alakomisjonidele, kes edastavad kavandid retsensentidele.
  - 4.11.2. Retsensendid esitavad alakomisjonidele retsensioonid ja ettepanekud toetamise kohta.
  - 4.11.3. Iga valdkonna alakomisjon pingereastab retsensentide arvamustele toetudes taotlused ning valib ja esitab juhtkomisjonile kuni kaks taotlust.
  - 4.11.4. Juhtkomisjon valib esitatud taotluste hulgast välja kuni kümne õpiku taotlused. Juhtkomisjon lähtub toetuste eraldamise aruteludes taotlustest ja alakomisjonide hinnangutest, kuid on otsuste tegemisel vaba.
- 4.12. Taotlust ei vaadata läbi, kui seal esinevad puudused või kui taotleja ei ole varasemaid aruandeid esitanud. Valeandmete esitamise või plagiaadikahtluse korral lükatakse taotlus tagasi. Juhtkomisjon ja rakendusüksus ei kohustu selgitama taotluse heakskiitmise või tagasilükkamise põhjusi.
- 4.13. Toetuse saajad ja toetussummad otsustatakse kuue kuu jooksul alates taotluste esitamise tähtajast.
- 4.14. Toetuse saajaid informeeritakse e-posti teel ja avalikustatakse rakendusüksuse kodulehel.
- 4.15. Toetus eraldatakse rakendusüksuse juhi käskkirjaga, milles määratakse:
  - 4.15.1. toetuse saaja,
  - 4.15.2. toetatava õpikuprojekti pealkiri,
  - 4.15.3. toetuse summa,
  - 4.15.4. toetuse väljamakse tegemise tähtaeg,
  - 4.15.5. toetuse kasutamise periood,
  - 4.15.6. lõpparuande esitamise tähtaeg.
- 4.16. Toetuse saaja esitab kokku lepitud ajaks rakendusüksusele vahearuandena retsenseerimisvalmis käsikirja ja projekti lõppedes lõpparuande. Lõpparuanne tuleb esitada hiljemalt 14 päeva jooksul pärast toetuse kasutamise perioodi lõppu. Aruanne tuleb esitada elektrooniliselt taotluskeskkonnas TMS. Aruande esitamata jätmisel toetuse saaja uusi taotlusi ei toetata.
- 4.17. Toetuse andjal on õigus küsida toetuse kasutamise kohta teavet ja tutvuda dokumentidega, sealhulgas esitada arupärimisi toetuse kasutamise kohta, küsida tõendeid tegevuste toimumise ja tulemuste kohta.
- 4.18. Eraldatud toetuse kasutamise aruandeid kontrollib rakendusüksus.

- 4.19. Kui toetuse saaja otsustab õpikut mitte koostada, annab ta sellest TMS-i kaudu rakendusüksusele teada ja rakendusüksus algatab toetuse täieliku tagasinõudmise.
- 4.20. Toetuse saaja saab mõjuval põhjusel taotleda toetuse kasutamise perioodi pikendamist. Pikendamisevajaduse kohta peab toetuse saaja saatma TMS-i kaudu rakendusüksusele teate.
- 4.21. Toetuse kasutamise perioodi pikendamise otsustab rakendusüksus.
- 4.22. Pikendus(t)e tulemusena ei tohi toetuse kasutamise lõplik tähtaeg olla rohkem kui kolm aastat hilisem taotluses märgitud esialgsest toetuse kasutamise tähtajast.
- 4.23. Kui pikenduste tulemusena on toetuse kasutamise tähtaeg taotluses märgitud tähtajast kolm aastat hilisem ja toetuse saaja ei esita aruannet tähtajaks, siis toetuse kasutamise perioodi rohkem ei pikendata ja rakendusüksusel on õigus algatada toetuse tagasinõudmine.
- 4.24. Toetuse kasutamise perioodi ei pikendata ning rakendusüksus algatab toetuse osalise või täieliku tagasinõudmise, kui:
  - 4.24.1. rakendusüksus, tuginedes juhtkomisjoni hinnangule, on veendunud, et õpikut ei koostata ka pikendusega määratud tähtajaks;
  - 4.24.2. toetuse saaja on kasutanud toetust mittesihipäraste kulude hüvitamiseks või teisel otstarbel, kui oli kokku lepitud;
  - 4.24.3. toetuse saaja on esitanud valeandmeid;
  - 4.24.4. toetuse saaja ei esita toetuse kasutamise aruannet tähtajaks ega ole esitanud ka taotlust aruande tähtaja pikendamiseks;
  - 4.24.5. toetuse saaja on jätnud toetuse eraldamise otsusega sätestatud kohustused täitmata;
  - 4.24.6. kaks retsensenti on andnud õpiku käsikirjale negatiivse hinnangu;
  - 4.24.7. toetuse saaja ei ole järginud õigusakte;
  - 4.24.8. toetuse saaja kohustuste täitmise ajal ilmnevad asjaolud, mis oleksid välistanud toetuse andmise.
- 4.25. Toetuse tagasinõudmise otsus tehakse rakendusüksuse juhi käskkirjaga.